

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

МКУ РУО МО "Кяхтинский район"

МБОУ "Алтайская СОШ"

РАССМОТРЕНО

Руководитель ШМО

Лумбунова В. Г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора
по УВР

Цыбикова Н.И.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Очирова Н. В.

приказ № 39/5 от «28»
082023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета « Бурятская литература »

для обучающихся 3 класса

2023-2024год

у. Усть- Дунгуй

Тайлбари бэшэг

Эхин хургуулийн урда бага наһанай хурагшадые уншуулжа хургаха гэһэн зорилго табигдана. Мүнөө, шэнэ хараа бодолнуудай дэлгэржэ байһан үедэ уншалгада хургалгын ябасые хоёр шэнжэлтэйгээр хараха шухала:

1. Уншалгада хургалга гурбан хэмжээгээр ябуулагдаха – уншалгын дадал бүрилдүүлгэ болон нарижуулга; уншалгада хургалга болон уран зохёолой текст хадуун абалга; бэеэ даагаад уншаха шадабари бүрилдүүлгэ;
2. Хурагшадта литературна мэдэсэ үгэжэ, бага наһанай хурагшадтай литературна хүгжэлтэ хангаха.

Мүнөө үеын буряад эхин хургуулинуудта литературна уншалга хоёрдохи класһаа нэбтэрүүлэгдэнэ. Литературна уншалгын хэшээлнүүдтэ бага наһанай хурагшадтай хэлэлгын дадал бүрилдүүлгэдэ гол анхаралаа хандуулха, тэдэнэй шухалань – уншалгын ажаябуулгын үедэ уншалгын дадал хүгжөөлгэ болоно. Эндэһээ уламжалан литературна уншалгын гол зорилгонь – уран һайхан үгын хүсөөр хурагшын хүгжэлтэдэ нүлөөлхэ, урлалда дурлал түрүүлжэ, уран зохёолой һайхан орон руу үхибүүе шэглүүлхэ, хүн амитанай оюун дүй дүршэлдэ хамжуулха болоно.

Энэ гол зорилго хэшээл бүхэндэ бэелүүлжэ, удаадахи тодорхой зорилгонуудые шиидхэхэ шухала:

- Уншалгын дүршэл олгожо, хэлэлгын (шагнаха, хөөрэхэ) шадабаринуудые бүрилдүүлгэ.
- Уран зохёол дүүрэн хадуун абажа, үйлэдэгшэ нюурнуудтань сэдхэлээ үбдэхөөрхандаха шадабари хүгжөөхэ.
- Хүүгэдэй поэтическэ дуулан шагналга, уран һайханда нарин хандалга хүгжөөхэ, жэнхэни буряад аянгата хэлэлгэ шагнажа хургаха.
- Олон ном цуншажа, оршон тойронхи байдалые, байгаалие мэдэрэн анхаржа хургаха.
- Хэмжээгээрээ ехэ багашье, удхаараа хүнгэн хүндэшье зохёолнуудые гүнзэгыгөөр ойлгохо дадал хүгжөөхэ.
- Сэдэбээрээ, жанраараа элдэб зохёолнуудые уншуулжа, хурагшадтай мэдэхэ юумэ үргэдхэжэ, тэдэнэй эстетическэ, танин мэдэлгын дүршэл үргэн болгохо.
- Бага наһанай хурагшадта зорюулагдаһан эрхим уран зохёолнуудтай болон эрдэмэй-танин мэдэлгын литературатай танилсуулха.
- Зохёолой хэлэн, удха дээрэнхэ хүдэлжэ, хүмүүнэй үнэ сэнтэй хараа бүрилдүүлхэ (формирование ценностных ориентиров личности).
- Эхин зүйлэй литературоведческэ болон хэлэлгын мэдэсэ бүрилдүүлхэ.
- Уран зохёол шэнжэлэлгэ хэхэ эхин шадабаринуудые бүрилдүүлхэ.
- Олоһон мэдэсэнүүдээ, шадабаринуудаа, дадалнуудаа гүнзэгырүүлэн нарижуулжа хургаха.

Түрэлхи хэлэнэй хуралсалай план:

Түрэлхи хэлэ үзэлгэдэ гурбадахи класста 68-н час үгтэнэ. Неделин 2 час түрэлхи хэлэнэй хэшээл үнгэргэгдэхэ болоно.

4. Шэнэ стандартын ёһоор эхин шатын хургуулида буряад хэлэ үзэлгэ

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлгын дүнгүүд (личностные результаты):

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ;
- оршон тойронхи байгаалиин, тийхэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдэндэ өөрынгөө хандаса, хүнүүдые дэмжэһэнээ, тэдэндэ тухалһанаа түрэл хэлэн дээрэ харуулха;
- өөрынгөө хэлэ, баян, тодо, сэбэр болгохоёо оролдохо;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;
- бэшэхэ шадабаритай байха, шагнажа абаад, бэшэхэ, өөрөө зохёон бэшэхэ;
- өөрынгөө сэдхэлэй байдал тухай, тийхэдэ үзэһэн юумэнүүд тухайгаа бэшэжэ (эссежанрын түхэлөөр) харуулха;
- түрэл хэлэеэ шудалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ, зорилгыень табиха;
- багшатаяа сугтаа хуралсалай проблемнэ асуудал чажа шийдхэхэ тухайгаа хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиха;
- өөрынгөө хэжэ байһан үйлэнүүдые түсэбэй, алгоритмын үйлэнүүдтэй тааруулха, зэргэсүүлхэ, тиин өөрынгөө ажаябуулга шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болобиб гэжэ элирүүлжэ хураха;
- багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Оршон тойрониин шудалха шадабари (познавательные УУД):

- текстээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза ойлгохо: юун тухай хэлэгдэнэб, удхань ямар бэ, идеянь ямар бэ?
- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй текстнүүд (текст, схемэ, таблица, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо, схемэ, таблица, модель болгохо, тиин һөөргэнь модель аа харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалтагаан хойшолон хоёрой хоорондохи холбоо харуулха, тодоруулан зохёон тогтоохо;
- бодомжолхо.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;
- хэлэлгын зорилгоһоо дулдыдуулан өөрынгөө һанал бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээр харуулха;
- хэлэхэ, харилсаха зорилгоһоо үндэһэлэн, хэрэгтэй сагта монолог гү, али диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө һанал бодол һанамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниин ойлгохо, тиин өөрынгөө һанал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ һанал бодолдо ерэхэ;
- асуудалнуудые табиха.

Түрэлхи хэлээр шадабари:

- багшын, нүхэдэйнгөө хөөрэһэн, уншаһан текст хадуун абаха;
- бүхэли үгөөр, зүбөөр, ойлгосотойгоор, уранаар уншаха;
- текстын нэрын удха ойлгохо, үгтэһэн нэрэнүүд сооһоо текстын удхада таараха нэрэ шэлэхэ;
- хөөрэһэн, асууһан, шангадхаһан мэдүүлэлнүүдэй янзануудые мэдэхэ; тэдэниин аянгалха;
- уншаһан зохёолдоо асуудалнуудые табиха;
- үгтэһэн түсэбөөр текстын удха дамжуулха;
- текст дүүрэһэн удхатай хубинуудта хубааха, нэрэ һанаха;
- зураглаһан, домоглоһон текстнүүдэй шанарнуудые мэдэхэ;
- хэлэлгын нюусануудтай танилсаха, фразеологизмуудай, оньһон, хошоо үгэнүүдэй үүргэ ойлгохо;
- зурагаар гү, али үгтэһэн темээр багахан текст зохёожо шадаха ёһотой.

Тиихэдээ үхибүүн түрэл хэлэтэйб гэжэ мэдэрэлтэй болохо, тэрэнэеэ һайнаар шудалбал, хүнүүдтэй харилсахаб, хэлэһэн юумыемни хүнүүд ойлгохо, би өөрөөшье хүнүүдые һайнаар ойлгодог болохоб гэжэ мэдэрэлтэй болохо.

5. Програмаар уншагдаха зохёолнууд

Уншаха номой гол дотоо удхань дээдэ хэмжээнэй элдэб жанрай уран зохёолнууд болоно. Тэдэнэй авторнууд гэбэл: буряад литературынын классигууд Х.Намсараев, Б.Абидуев, Б.Базарон, Ж.Тумунов, Н.Дамдинов, Ж.Балданжапон, Ч.Цыдендамбаев, Ц.Номтоев, мунөө усын буряад литературынын уран зохоолшод М.Чойбонов, А. Доноев,

Г.Дашабылов, Г.Чимитов, Г.Бадмаева, Ц.Дондогой, Э.Манзаров, Э.Дугаров, Ж.Юбухаев,
г.м. болоно.

Нурагшадай жэнхэни буряад хэлэеэ үзэхэ эрмэлзэл, һонирхол эдэбхижүүлхэ, тэдэнэй ухаан бодол хугжөөхэ зорилтойгоор гурбадахи классай «Турэлхи хэлэн» номууд соо буряад арадай аман зохёолой абдарһаа онтохонууд, таабаринууд, онһон үгэнүүд, үрээлнүүд оруулагдаһан байна, гэхэтэй хамта һуралсалайнгаа методическэ хусэд суглуулбариин гол шэглэл баримталжа гурбадахи классай нурагшад Россиин болон гадаада зүүн зүгэй арадуудай онтохонуудтай танилсана.

Һуралсалай методическа хусэд суглуулбариин дотоо удхань янза буриин зохёолнууд болоно. Түрэлхи һайхан хэлэн, түрэл Буряад орон, Эхэ байгаали, байгаалияа гамнаха, энэрхы дулаанаар хандаха тухай шулэгүүд, расказыуд оруулагданхай.

Һуралсалай тематическа түсэблэлгэ

№	Бүлэгүүд болон темэнүүд	саг
1	Амар сайн , буряад хэлэн !	4
2	Хэшэгээр баян намар	4
3	Түрэхэн мини тоонто	3
4	Хул болохо багаһаа	6
5	Үбгэн буурал убэлмнай	5
6	Арадай аман зохёол	8
7	Сагаалган – буряад арадай зашалта һайндэр.	8
8	Айлшан хабар	9
9	Уран зохёолшод ухибуудтэ	14
10	Сэсэгтэ зун	7
		68 ч

Календарно – тематическэ тусэблэл

№ урока	Название темы (раздела)	Количество часов	Дата	
			По плану	По факту
I. амарсайн, буряадхэлэн! (4 ч)				
1	Түрэлхихэлэн. Ш. – Х. Базарсадаева	1		
2	Актриса болохоб. Д.Ошоров	1		
3	Һайндаа, һургуулимнай! Г. Чимитов	1		
4	Турэлбуряадхэлэмнай . Э. Дугаров	1		
II. Хэшэгээр баян намар 4 ч				
5	Намар . Ц- Д. Дашабылов	1		
6	Хуһанай намаа унажа . Д. Мадасон	1		
7	Адха орооһон .Э.Дугаров	1		
8	Намарай шарай. Б. Санжин	1		
Түрэхэн миниитоонто 3ч				
9	Тоонто нютаг . Ц. Номтоев	1		
10	Эхэорон . Ц-Д. Дондокова	1		
11	Минии нютаг. В. Цыренов	1		
Хүнболохобагаһаа 6 ч				
12	Эдир залу үетэндэ. А. Жамбалон	1		
13	Хахархай аяга . Э. Дугаров	1		
14	Шулуутайн Будамшуу.Ц-Б. Бадмаев	1		
15	Алтан хараасгай. Д.Цырендашиев	1		
16	Дэбтэрэй гомдол. Б-Б. Намсарайн	1		
17	Хоёр . Ж. Зимин	1		
Үбгэнбуурал үбэлнай 5 ч				
18	Добо дээрэхээ. Н. Дамдинов.	1		
19	Үбэл . Ц – Д. Хамаев	1		
20	Үбэлэй үдэр	1		
21	Би мэдэнэб. .. Ц –Д. Дондогой	1		
22	Балмын баабай . Г. Бадмаева	1		
Арадай аман зохёол 8ч				
23	Шоно , бар, хоёр хүлтэй хүймэдөөн	1		
24	Тэнэг шоно	1		

25	Одхон хүбүүн	1		
26	Ерэнтэй сэсэн Далантай тэнэгхоёр.	1		
27	Эгэшэ Алёнушка ба дүү Иванушка	1		
28	Тахяа харсага хоёр	1		
29	Таабаринууд.	1		
30	Онъһон үгэнүүд	1		
Сагаалган – буряад арадай заншалта һайндэр				
31	Сагаан һарын шэнээр ... Э. Дугаров	1		
32	Угтамжын дуун.	1		
33,34	Сагаалган тухай	2		
35	Уг гарбалта. Д. Цынгугева	1		
36	Табан хушуу малай зүһэ. Д. Жамбалын	1		
37	Шагай. Ц –Д. Дондогой	1		
38	Шагайнууд .Э. Дугаров	1		
Айлшан хабар				
39	Айлшан хабар. А. Жамбалон	1		
40	Хабар . Ц – Д. Хамаев	1		
41,42	Хабарай саг. Д –Р. Намжилон	2		
43,44	Амитад яажа хабарые угтанаб?	2		
45	Уургайгаа хайшан гэжэ түхээрдэг бэ?	1		
46	Би мэдэнэб ... Ц –Д. Додокова.	1		
47	Үбгэн. Г. Чимитов.	1		
Уран зохёолшод үхибүүдтэ				
48,49	Х.Н. Намсараев. Жэргэмэлэйдуун.	2		
,50,51,52	Б. Д. Абидуев. Шаалай Шаанай хоер	3		
53	Ж. А, Зимин. Хайшан гээд космонавт болохо юм.	1		
54 55	Ц. –Д. Д. Дондокова. ХаанХуша	2		
56	Э. Ч. Дугаров. Жэргэмэл	1		
57,58	Ш. Н. Нимбуев Эбтэй һаа, хүсэтэй	2		
,59,60,61	Ц. Н. Номтоев. Ногоон кружка	3		
Сэсэгтэ зун				
62	Зун . Ц. – Д. Хамаев	1		
63	Амар сайн. Д. Улзытуев	1		
64	Далайн захада. Б. Санжин.	1		

65	Бороохон . Д. Улзытуев.	1		
66	Уһанай гомдол	1		
67	Лагерьта .Бальжинимаев	1		
68	Сэсэг . с. Дамбаева	1		